

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Кафедра туристичного бізнесу та країнознавства

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

В. о. декана факультету міжнародних
економічних відносин та туристичного
бізнесу

Тетяна МІРОШНИЧЕНКО

«30» серпня

2023 р.

Робоча програма навчальної дисципліни

ЦИВІЛІЗАЦІЇ СВІТУ

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

галузь знань 29 «Міжнародні відносини»
(шифр і назва)

спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та
регіональні студії»

(шифр і назва)

освітня програма «Міжнародні відносини та регіональні студії»
(шифр і назва)

спеціалізація _____
(шифр і назва)

вид дисципліни за вибором
(обо'язкова/ за вибором)

факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

2023 / 2024 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

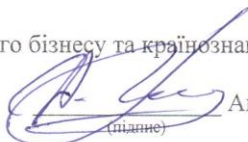
29" серпня 2023 року, протокол № 1

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: кандидат історичних наук, доцент кафедри туристичного бізнесу та країнознавства Онацький Максим Юрійович.

Програму схвалено на засіданні кафедри туристичного бізнесу та країнознавства

Протокол від «28» серпня 2023 року № 1

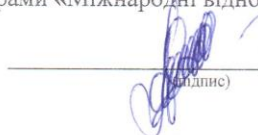
Завідувач кафедри туристичного бізнесу та країнознавства

Анатолій ПАРФІНЕНКО
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено з гаранткою освітньо-професійної програми «Міжнародні відносини та регіональні студії»

Гарантка освітньо-професійної програми «Міжнародні відносини та регіональні студії»

Ганна ПАНАСЕНКО
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено науково-методичною комісією факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

Протокол від "29" серпня 2023 року № 1

Голова науково-методичної комісії факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу:

Лариса ГРИГОРОВА-БЕРЕНДА
(прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Цивілізації світу» складена відповідно до освітньо-професійної програми «Міжнародні відносини та регіональні студії підготовки бакалавра спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії».

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни є розкриття культурно-історичних передумов і специфіки становлення сучасної світової цивілізації, навчання методам порівняльного аналізу різних локальних цивілізацій, формування у студентів уміння орієнтуватися в культурному середовищі сучасного мультикультурного суспільства, а також навичок аналітичної роботи з джерелами та сучасною літературою.

1.2. У результаті вивчення навчальної дисципліни студенти (слухачі) ознайомляться з основними цивілізаційними теоріями та концепціями та специфікою цивілізацій світу, етапами розвитку цивілізацій світу, їх географічною локалізацією, хронологічними межами їхнього існування; отримають уявлення про роль і значення кожної з цивілізацій в світовій історії, її вплив на розвиток людського суспільства, отримають уявлення про вплив релігійного та соціокультурного чинників на процес формування світових цивілізацій.

Вивчення навчальної дисципліни передбачає формування та розвиток у здобувачів вищої освіти компетентностей відповідно до ОПП:

- формування наступних загальних компетентностей:

ЗК3. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК5. Здатність працювати в міжнародному контексті.

ЗК10. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК12. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК18. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації, зокрема в міжнародному контексті;

ЗК19. Навички міжособистісної взаємодії, цінування та повага різноманітності та багатокультурності.

- формування наступних спеціальних (фахових) компетентностей:

СК2. Здатність аналізувати міжнародні процеси у різних контекстах, зокрема політичному, безпековому, правовому, економічному, суспільному, культурному та інформаційному.

СК15. Здатність оцінювати особливості та традиції політичної поведінки країн світу в контексті об'єктивних потреб і можливостей розвитку міжнародних стосунків.

СК16. Здатність аналізувати внутрішні та зовнішні чинники розвитку регіональних спільнот (геополітичних, географічних, економічних, цивілізаційних та інших, регіональні угруповання, країни та регіони як суб'єкти міжнародних відносин та глобальної конкуренції).

1.3. Кількість кредитів – 3

1.4. Загальна кількість годин – 90

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
за вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
2-й	-
Семестр	
3-й	-
Лекції	
32 год.	-
Семінарські заняття	
16 год.	-
Лабораторні заняття	
год.	-
Самостійна робота	
42 год.	-
в тому числі індивідуальні завдання	
-	-

1.6. Заплановані результати навчання.

Вивчення навчальної дисципліни передбачає формування та розвиток у здобувачів вищої освіти програмних результатів навчання відповідно до ОПП:

РН01. Знати та розуміти природу міжнародних відносин та регіонального розвитку, еволюцію, стан теоретичних досліджень міжнародних відносин та світової політики, а також природу та джерела політики держав на міжнародній арені і діяльності інших учасників міжнародних відносин.

РН03. Знати природу міжнародного співробітництва, характер взаємодії між міжнародним акторами, співвідношення державних, недержавних акторів у світовій політиці.

РН04. Знати принципи, механізми та процеси забезпечення зовнішньої політики держав, взаємодії між зовнішньою та внутрішньою політикою, визначення та реалізації на міжнародній арені національних інтересів держав, процесу формування та реалізації зовнішньополітичних рішень.

РН06. Знати природу та характер взаємодій окремих країн та регіонів на глобальному, регіональному та локальному рівнях.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Тема 1. Теорія локальних цивілізацій

Поняття «цивілізація» та її складові елементи. Соціальна і культурна стратифікація суспільства. Русійні сили цивілізації. Класифікація цивілізацій. Стадії розвитку цивілізації. Концепції локальних цивілізацій. Цивілізація і культура. Взаємовідносини між цивілізаціями.

Тема 2. Антично-середземноморська цивілізація

Процес формування і розвитку античної цивілізації. Періодизація історії античності. Географічне положення та населення Стародавньої Греції. Особливості державно-політичного та суспільного устрою в Стародавній Греції. Реалізація демократичних

принципів в античному світі та початок формування засад громадянського суспільства. Грецька колонізація: причини, перебіг та наслідки. Епоха еллінізму та її значення. Географічне положення та населення Стародавнього Риму. Особливості державно-політичного та суспільного устрою в Стародавньому Римі. Соціальна структура давньоримського суспільства. Культурні досягнення в епоху античності. Роль та місце античної епохи в процесі формування духовних цінностей сучасного світу.

Тема 3. Європейська християнська цивілізація в Середні віки

Політична карта Європи в епоху Середніх віків. Етапи розвитку та характерні риси європейської цивілізації. Західне християнство та його вплив на процес формування цивілізаційних засад сучасної Європи. Роль та місце католицької церкви в політичному та суспільному житті в середньовічну епоху. Середньовічне суспільство. Західноєвропейське місто та міська культура в епоху Середніх віків. Індивід у добу середньовіччя. Епоха Відродження та формування сучасної європейської ментальності. Матеріальна і духовна культура середньовічної Європи.

Тема 4. Західна цивілізація та її розвиток

Реформація та її вплив на розвиток західноєвропейського суспільства. Великі географічні відкриття та розширення сфери впливу європейської цивілізації. Образ і стиль життя, соціальна і політична структура західного суспільства. Європоцентризм. Технічний прогрес і культура країн західного світу. Криза західної цивілізації на межі XIX – XX ст. Особливості розвитку західної цивілізації в XX ст. Курс на «оновлення» західної цивілізації та її цивілізаційні характеристики в останній третині XX – в першій чверті XXI ст. Культурні та духовні надбання західної цивілізації.

Тема 5. Візантійсько-православна цивілізація

Візантійсько-православна цивілізація як синтез античної традиції та ортодоксального християнства. Православ'я як духовна основа візантійської цивілізації. Роль держави в житті суспільства країн православного світу. Культурно-цивілізаційний вплив православної церкви. Особливості історичного розвитку та причини занепаду Візантійської держави. Людина в структурі суспільства Візантійської цивілізації. Цивілізаційний вплив Візантії на регіон Центрально-Східної та Південно-Східної Європи. Культурна та духовна спадщина візантійсько-православної цивілізації.

Тема 6. Цивілізації Далекого Сходу

Цивілізації Далекого Сходу: роль природно-географічного фактору на їх формування. Формування основ китайської цивілізації. Етапи розвитку Китаю. Вплив конфуціанства на духовне життя Китаю. Китайське суспільство та особливості його трансформації. Досягнення китайської цивілізації. Вплив географічних умов на та релігій на формування японської цивілізації. Виникнення та особливості розвитку японської середньовічної держави. Японія і материкова цивілізації. Особливості японської культури. Японська цивілізація і виклики сучасності.

Тема 7. Цивілізація Індостану та Південно-Східної Азії

Становлення індійської цивілізації та її специфіка. Основні етапи розвитку індійської цивілізації. Релігійні вірування та їх вплив на процес формування цивілізації Індостану та Південно-Східної Азії. Традиції індійської цивілізації і виклики модернізації.

Середньовічний період в історії Індії. Особливості соціальної структури індійського суспільства. Індійська культура: традиції та сучасність.

Тема 8. Ісламська цивілізація та особливості її розвитку

Витоки мусульманської цивілізації. Ісламське віровчення та обрядово-культува практика. Ареал поширення ісламу. Релігійно-політичні течії та напрямки в ісламі. Ісламське суспільство та його соціальна структура. Соціальна етика в ісламі. Особливості розвитку ісламської цивілізації. Взаємодія арабської і європейської культур. Специфіка економічної моделі ісламської цивілізації. Культурні та духовні надбання ісламської цивілізації.

3. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	с	лаб	інд	с. р.		л	с	лаб	інд	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Тема 1. Теорія локальних цивілізацій	13	4	2			7						
Тема 2. Антично-середземноморська цивілізація	11	4	2			5						
Тема 3. Європейська християнська цивілізація в Середні віки	11	4	2			5						
Тема 4. Західна цивілізація та її розвиток	11	4	2			5						
Тема 5. Візантійсько-православна цивілізація	11	4	2			5						
Тема 6. Цивілізації Далекого Сходу	11	4	2			5						
Тема 7. Цивілізація Індостану та Південно-Східної Азії	11	4	2			5						
Тема 8. Ісламська цивілізація та особливості її розвитку	11	4	2			5						
Усього годин	90	32	16			42						

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Теорія локальних цивілізацій	2
2	Антично-середземноморська цивілізація	2
3	Європейська християнська цивілізація в Середні віки	2
4	Західна цивілізація та її розвиток	2
5	Візантійсько-православна цивілізація	2
6	Цивілізації Далекого Сходу	2
7	Цивілізація Індостану та Південно-Східної Азії	2
8	Ісламська цивілізація та особливості її розвитку	2
	Разом	16

5. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Види, зміст самостійної роботи	Кількість Годин	
	Очна форма	Заочна форма
<p>Тема 1. Теорія локальних цивілізацій</p> <p><i>Завдання:</i> проаналізувати теоретичні концепції локальних цивілізацій А. Тойнбі, О Шпенглера, С. Гантінгтона, дослідити їх відмінності.</p>	7	-
<p>Тема 2. Антично-середземноморська цивілізація</p> <p><i>Завдання:</i> проаналізувати процес становлення та основні етапи розвитку антично-середземноморської цивілізації; висвітлити особливості державно-політичного та суспільного устрою в Стародавній Греції та Стародавньому Римі; розкрити механізми реалізації демократичних принципів в античному світі.</p>	5	-
<p>Тема 3. Європейська християнська цивілізація в Середні віки</p> <p><i>Завдання:</i> дослідити основні етапи та особливості розвитку європейської цивілізації в Середні віки; розглянути вплив християнства на процес формування цивілізаційних засад сучасної Європи; розкрити роль та місце католицької церкви в політичному та суспільному житті в середньовічну епоху.</p>	5	-
<p>Тема 4. Західна цивілізація та її розвиток</p> <p><i>Завдання:</i> дослідити особливості розвитку західної цивілізації в XVII – XXI ст.; розкрити вплив Реформації та протестантського віровчення на розвиток західноєвропейського суспільства; розглянути процес розширення сфери впливу європейської цивілізації та фактори що зумовили даний процес.</p>	5	-
Тема 5. Візантійсько-православна цивілізація	5	-

<i>Завдання:</i> проаналізувати особливості історичного розвитку візантійсько-православної цивілізації; розкрити культурно-цивілізаційний вплив православної церкви; дослідити цивілізаційний вплив Візантії на регіон Центрально-Східної та Південно-Східної Європи.		
Тема 6. Цивілізації Далекого Сходу <i>Завдання:</i> проаналізувати основні етапи та специфіку розвитку цивілізацій Далекого Сходу від найдавніших часів до сьогодення; з'ясувати вплив конфуціанства на духовне життя населення Китаю; дослідити особливості трансформації китайського суспільства; розкрити специфіку розвитку японської цивілізації.	5	-
Тема 7. Цивілізація Індостану та Південно-Східної Азії <i>Завдання:</i> розглянути основні етапи розвитку цивілізації Індостану та Південно-Східної Азії; дослідити соціокультурні особливості індійської цивілізації; проаналізувати специфіку соціальної структури індійського суспільства.	5	-
Тема 8. Ісламська цивілізація та особливості її розвитку <i>Завдання:</i> розглянути основні етапи та особливості розвитку ісламської цивілізації; дослідити основні напрями та течії які існують в ісламі; проаналізувати соціальну структуру мусульманського суспільства; розкрити специфіку економічної моделі ісламської цивілізації.	5	-
Разом	42	

6. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Не передбачені навчальним планом дисципліни

7. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Під методом навчання розуміється спосіб упорядкованої взаємозв'язаної діяльності викладача, направленої на досягнення мети вивчення дисципліни, рішення завдань виховання і розвитку студента в процесі навчання. Тобто, це – взаємодія між викладачем і студентами, під час якої відбувається передача та засвоєння знань, умінь і навичок від викладача до студента, а також самостійної та індивідуальної роботи студента.

Видами навчальних занять згідно з навчальним планом є: а) лекції, б) семінарські заняття, в) самостійна робота студентів, г) консультації.

На основі підходу за джерелами знань розмежовують три групи методів навчання: словесні, наочні, практичні.

До словесних відносяться: лекцію, розповідь; пояснення; бесіду, яку за місцем у навчальному процесі, розрізняють на вступну, поточну й підсумкову.

Наочні методи передбачають насамперед використання демонстрації, ілюстрації та спостережень. Ці методи можуть застосовуватись як прийоми реалізації вимог інших методів.

Практичні методи навчання (завдання, реферати, доповіді) спрямовані на досягнення завершального етапу процесу пізнання. Вони сприяють формуванню вмінь і навичок, логічному завершенню ланки пізнавального процесу стосовно конкретної теми, розділу.

Практична робота спрямована на використання набутих знань у розв'язанні практичних завдань та сприяє закріпленню знань, отриманих на лекції.

За характером логіки пізнання в навчальному процесі природно використовуються методи, відповідні логіці. Це – аналіз, синтез, індукція, дедукція. Вони можуть діяти й у певному взаємозв'язку.

Залежно від рівня розумової активності студентів виділяють такі методи навчання: проблемний виклад (проблемно-інформаційний), частково-пошуковий, дослідницький.

Самостійна робота студента є невід'ємною складовою освітнього процесу у вищому навчальному закладі, в процесі якої заплановані завдання виконуються студентом під методичним керівництвом викладача, але без його безпосередньої участі. Самостійна робота студента є основним засобом засвоєння ним навчального матеріалу в час, вільний від обов'язкових навчальних занять.

8. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Засвоєння тем розділів (поточний контроль) здійснюється на семінарських заняттях відповідно до контрольних цілей. Основне завдання поточного контролю – перевірка рівня підготовки студентів до виконання конкретної роботи.

Поточний контроль і оцінювання результатів навчання передбачає виставлення оцінок за всіма формами проведення занять:

- контроль та оцінювання активності роботи студента під час лекційних та семінарських занять (групова дискусія);
- контроль засвоєння теоретичного матеріалу;
- контроль та оцінювання вмінь проводити дослідження та презентувати результати дослідницької роботи із застосуванням сучасних інформаційних технологій.

Підсумковий контроль засвоєння розділів здійснюється по їх завершенню на основі проведення залікової роботи. Завданням контролю є оцінювання знань, умінь та практичних навичок студентів, набутих під час вивчення відповідних блоків тем.

Залік складається в тестовій формі дистанційно на платформі Moodle в дистанційному курсі «Цивілізації світу». Залікова робота включає 40 тестових завдань. Кожна правильна відповідь оцінюється в 1 бал. Максимальна оцінка, яку здобувач вищої освіти має можливість отримати за результатами залікової роботи, складає 40 балів.

Схема нарахування балів

								Разом	Залікова робота	Сума Балів
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	60	40	100
7	7	7	7	8	8	8	8			

T1, T2 ... – теми розділів

У процесі вивчення кожної теми проводиться поточний контроль у формі усного опитування та виступів студентів. На практичному занятті студент може отримати від 1 до 7 балів за теми № 1–4 та від 1 до 8 балів за теми № 5–8. Максимально студент може отримати 60 балів. Залік оцінюється в 40 балів. Відповідно, максимальна кількість набраних балів за вивчення дисципліни складає 100 балів.

Усний виступ та виконання письмового завдання, тестування	КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ
7 – 8	Студент у повному обсязі володіє навчальним матеріалом; виявляє творчі здібності; здатен самостійно ставити та вирішувати завдання; вміє знаходити джерела інформації та аналізувати її, ставити та розв'язувати завдання; вільно самостійно та аргументовано викладає матеріал під час усних виступів та письмових відповідей; глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань, використовуючи при цьому наукову літературу; демонструє вміння самостійно робити аргументовані висновки; студент активно працює протягом семінарського заняття; впевнено відповідає на додаткові запитання; відповідь обов'язково супроводжується інформативною презентацією.
6	Відповідь студента є правильною, обґрунтованою, логічною, містить аналіз і систематизацію матеріалу; зроблені аргументовані висновки; студент активно працює протягом семінарського заняття; демонструє глибоке оволодіння лекційним матеріалом; здатний висловити власне ставлення до альтернативних міркувань з конкретної проблеми, проявляє вміння самостійно та аргументовано викладати матеріал, використовуючи при цьому літературу; впевнено відповідає на додаткові запитання; відповідь супроводжується презентацією; у процесі відповіді допускаються незначні помилки.
5	Студент достатньо повно володіє навчальним матеріалом; загалом розкриває зміст теоретичних питань, використовуючи при цьому літературу; в цілому обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, самостійно оцінює життєві явища і факти, виявляючи особисту позицію щодо них; відповідь супроводжується презентацією; під час відповідей на додаткові запитання мають місце певні неточності; презентація містить незначні технічні помилки.
4	В цілому студент володіє навчальним матеріалом, викладає його основний зміст, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації; у процесі підготовки доповіді не було використано необхідну наукову та методичну літературу; під час відповіді допущено окремі суттєві неточності; студент припускається помилок, відповідаючи на додаткові питання; відповідь супроводжується презентацією, в оформленні якої присутні серйозні помилки.
3	Відповідь відтворює основні положення навчального матеріалу на рівні запам'ятовування без достатнього розуміння; фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладається їх зміст під час усних виступів та письмових відповідей; недостатньо розкрито зміст теоретичних питань та практичних завдань; відповіді на запитання містять логічні та фактографічні помилки; у доповіді допускаються неточності; відповідь не супроводжується презентацією.

2	Студент частково володіє навчальним матеріалом, допускаючи при цьому суттєві помилки; не в змозі викласти зміст більшості питань теми під час усних виступів та письмових відповідей; відсутні відповіді на додаткові запитання; відповідь не супроводжується презентацією.
1	Студент демонструє фрагментарні знання; не в змозі викласти зміст більшості питань теми під час усних виступів та письмових відповідей, допускаючи при цьому суттєві помилки; відповідь не супроводжується презентацією.

Оцінювання здійснюється відповідно до шкали ЗВО.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка
	для дворівневої шкали оцінювання
90 – 100	Зараховано
70 – 89	
50 – 69	
1– 49	Не зараховано

10. Рекомендована література

Основна література

1. Балух В. О. Історія античної цивілізації. Чернівці, 2008. 656 с.
2. Бойко О., Туляков О. Цивілізаційний розвиток людства у розумінні А. Дж. Тойнбі. *Збірник наукових праць*. 2015. Вип. 10. С.4 – 16.
3. Власто А. П. Запровадження християнства у слов'ян: Вступ до середньовічної історії слов'янства. К.: Юніверс, 2004. 496 с.
4. Гончаревський В.Е. Цивілізаційний підхід до історії: сучасний історичний досвід (1991 – 2009). К.: Логос, 2011.
5. Ісіченко І. Загальна Церковна історія. Харків: Акта, 2006. 602 с.
6. Кіктенко В.О. Теоретичні висновки й підсумки проекту «Наука й цивілізація в Китаї». *Східний світ*. 2008. № 3.

7. Китай. Історія. Культура: дайджест. / Нац. ун-т харч. технол., Наук.-техн. б-ка; підгот. О. В. Олабоді. Вип. 54. Київ, 2019. 20 с. URL: <http://library.nuft.edu.ua/inform/Kytay.Istoriya.Kul%CA%B9tura.pdf>
8. Китай очима Азії. Колективна монографія / Інститут сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України; Українська асоціація китаєзнавців. Київ, 2017. 316 с.
9. Китайська цивілізація: традиції та сучасність: матеріали XIV міжнародної наукової конференції, 5 листопада 2020 р. Київ : Видавничий дім «Гельветика», 2020. 496 с.
10. Китайська цивілізація: традиції та сучасність. Збірник статей. Київ, 2009. 144 с.
11. Михайлов В.С. Новітні парадигми дослідження Китайсько-Далекосхідного цивілізаційного світу. *Науковий вісник НАСОНА*. 2012. № 2. С. 77 – 85.
12. Поппер К. Відкрите суспільство та його вороги. Т 1. / Пер. з англ. О. Коваленка. К.: Основи, 1994. 444 с.
13. Тойнбі Арнольд Дж. Дослідження історії. Т. 2 / Пер. з англ. В. Митрофанова, П. Таращука. К.: Основи, 1995. 406 с.
14. Тойнбі Арнольд Дж. Дослідження історії. Т. 1 / Пер. з англ. В. Шовкуна. К.: Основи, 1995. 614 с.
15. Маруховський О.О. Конфлікт цивілізацій у сучасному глобалізованому світі: геополітичний та релігійний виміри. *Політика і духовність в умовах глобальних викликів. Серія 22. Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін*. С. 148 – 154.
16. Мельник В. Нова гео економічна реальність: філософія китайського законодавства у сфері міжнародної торгівлі. *Господарське право*. 2016. № 1. С. 56 – 60.
17. Поліщук О. Західноєвропейська цивілізація: благо чи васальна терпимість? *Філософські обрії*. 2017. № 37. С. 100 – 110.
18. Прицак О. Арнольд Джозеф Тойнбі та його твір // Тойнбі, Арнольд. Дослідження історії. Том 2. / Пер. з англ. В Митрофанова, П. Таращука. Київ: Основи, 1995, 406 с.
19. Фергюсон Н. Цивілізація. Як Захід став успішним / пер. з англ. В'ячеслав Циба. 3-тє вид. К. : Наш Формат, 2021. 488 с.
20. Byzantium / Modernism: The Byzantine as Method in Modernity / Eds. Roland Betancourt and Maria Taroutina Leiden: Brill, 2015, 369 pp.
21. Cameron A. The Byzantines. Oxford: Blackwell 2016, 279 pp.
22. Essa A. Studies in Islamic Civilization. The Muslim Contribution to the Renaissance. 2020. p. 37.

23. Helen Bodin. Whose Byzantium — Ours or Theirs? On the Issue of Byzantium from a Cultural Semiotic Perspective // *The Reception of Byzantium in European Culture Since 1500* / ed. by Przemysław Marciniak, Dion C. Smythe. Routledge, 2016, p. 11-43.
24. Mango C. Byzantium`s Role in World History // Jeffreys E., Haldon J., Cormack R. *The Oxford Handbook of Byzantine Studies*. Oxford University Press: 2009. pp. 957– 961.
25. *The Oxford handbook of Byzantine studies* / edited by Elizabeth Jeffreys, John Haldon, Robin Cormack. New York : Oxford University Press, 2008, p. 3-4.
26. Toynbee. *A Study of History* / A new edition revised and abridged by the author and Jane Caplan. London: Oxford University Press 1972, 576 p.

Додаткова:

1. Авдикович Р. М. Роль візантійської спадщини в середньовічній та модерній світовій культурі. Науковий реферат. Львів 2017. 20 с.
2. Бузаров А.І. Побудова демократичного суспільства на Арабському Сході: соціально-філософський аналіз. Дис. ... канд. філос. наук. Спец.: 09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії. Вінниця – Запоріжжя, 2018. 222 с.
3. Ісламська цивілізація: історія виникнення та розвитку. URL: <https://ukrpublic.com/aktualne/islamska-tsivilizatsiya-istoriya-viniknennya-ta-rozvitku.html>
4. Історія європейської ментальності / За ред. П.Дінцельбахера. Львів, 2004. с
5. Качан К. Генеза сунітської концепції держави і влади. *СХІД*. Серія: Філософські науки 2016. № 6 (146). С. 96 – 99.
6. Космина В.Г. Проблеми методології цивілізаційного аналізу історичного процесу [монографія]. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2011. 310 с.
7. Крижанівський О. Історія Стародавнього Сходу. К., 2002.
8. Лильо І. Візантиністичні студії в Україні: сучасний стан і проблеми. *Українська історіографія на зламі ХХ і ХХІ століть: здобутки і проблеми* / За ред. Л. Зашкільняка. – Львів: Львівський національний ун-т ім. І. Я. Франка, 2004. С. 277-280.
9. Миропольська Н.Є., Белкіна Е.В., Онищенко О.І. Художня культура світу. Арабо-мусульманський, Африканський, Індійський, Далекосхідний, Європейський культурний регіон. К.: Вища шк., 2001. 192 с.
10. Острогорський Г. Історія Візантії. – Вид. 3-е, доп. / Перекл. с нім. А. Онишко. Львів: Літопис, 2002. 588 с.
11. Павленко Ю. В. Історія світової цивілізації: соціокультурний розвиток людства. К.: Либідь, 1999. 360 с.
12. Шевченко І. Україна між Сходом і Заходом. Львів: Видавництво УКУ, 2014. 288 с.

13. Ямпольська Л.М. Іслам і сучасний світ: Навчально-методичний посібник для студентів історичного факультету. Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2017. 190 с.
14. Herrin J. Byzantium: The Surprising Life of a Medieval Empire. Princeton: University Press 2008, 416 pp.
15. The Oxford handbook of Byzantine studies / edited by Elizabeth Jeffreys, John Haldon, Robin Cormack. New York : Oxford University Press, 2008, 1022 pp. 19. The Reception of Byzantium in European Culture since 1500 / ed. by Przemysław Marciniak, Dion C. Smythe. London & New York: Routledge. 2016, 264 pp.
16. Vryonis S. Byzantine Civilization, a World Civilization // Byzantium a World Civilization / ed. by Angeliki E. Laiou and Henry Maguire. Dumbarton Oaks Research Library and Collection. Washington 1992, pp. 19-35.

11. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Балух В.О. Історія античної цивілізації. Т. 3: Практикум. Чернівці: Наші книги, 2010.
<https://islam.in.ua/ua/islamska-civilizaciya>
2. Ісламська цивілізація: хронологія та визначення. 16 січня 2020 р. URL:
<https://www.greelane.com/uk/%D0%BD%D0%B0%D1%83%D0%BA%D0%B0-%D1%83%D0%BA%D0%B8/islamic-civilization-timeline-and-definition-171390>
<https://ia801606.us.archive.org/22/items/in.ernet.dli.2015.185313/2015.185313.Civilization-On-Trial.pdf>
3. Підберезних І.Є., Мірошкіна Н.В. Міжцивілізаційні запозичення в історичних концепціях А. Тойнбі та Ф. Броделя. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Історія»*, 2021. Вип. 1 (44). С. 142 – 151. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/36906>
4. Ткачук Д. М. Особливості військового мистецтва стародавнього Китаю (за трактатом Сунь-цзи «Військове мистецтво»). *Історіосфера. Історія цивілізацій стародавності та середньовіччя*. С. 98 – 106. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/2337/1/Tkachuk%20D.%20M..pdf>
5. Huntington S. Clash of civilizations and the remaking of world order. p. 410. URL. <https://msuweb.montclair.edu/~lebelp/1993SamuelPHuntingtonTheClashOfCivilizationsAndTheRemakingofWorldOrder.pdf>

12. ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ЗА ДЕННОЮ ФОРМОЮ В УМОВАХ ДІЇ ОБСТАВИН НЕПОБОРНОЇ СИЛИ

В умовах дії форс-мажорних обмежень освітній процес в університеті здійснюється відповідно до наказів/ розпоряджень ректора/ проректора або за змішаною формою навчання або повністю дистанційно в синхронному режимі.

Складання підсумкового семестрового контролю: в разі запровадження жорстких обмежень з заборонаю відвідування ЗВО студентам денної форми навчання надається можливість скласти залік в тестовій формі дистанційно на платформі Moodle в дистанційному курсі «Цивілізації світу».

<https://moodle.karazin.ua/user/index.php?id=5927&newcourse=1>